

Погорєлова І.С.,

доцент кафедри політичних технологій,

кандидат історичних наук, доцент,

Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана

ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ НАРАТИВИ ПРО УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну Чеська Республіка (ЧР) визначила підтримку України одним із ключових пріоритетів своєї зовнішньої політики, що неодноразово наголошувалося на офіційному рівні [1]. Чехія послідовно дотримувалася проукраїнської лінії, що проявлялося у запровадженні антиросійських санкцій, наданні військової допомоги та дипломатичній підтримці. Втім, після парламентських виборів у жовтні 2025 р. і перемоги правопопулістської партії ANO на чолі з Андреем Бабішем (Andrej Babiš) ця політика може зазнати корекції, зокрема у сфері військової допомоги Україні. А.Бабіш відомий скептичним ставленням до активної участі Чехії у військовій підтримці Києва. Певний вплив на формування дискурсу також має партія SPD Томіо Окамури, риторика якої значною мірою ґрунтується на антимиґраційних меседжах. Саме українські біженці стали однією з мішеней політичних атак Окамури. Зокрема, він заявляв: «Українські біженці повинні повернутися в Україну, щоб чинити тиск на свій уряд для завершення війни» [2, С. 29].

Після 2022 року ЧР стала однією з головних приймаючих країн українців: за офіційними даними у липні 2025 р. статус тимчасового захисту (ТЗ) мали 380680 українців [3]. Правові рамки визначає закон «Lex Ukraine» від 17 березня 2022 р. [4], що гарантує право на проживання, роботу, освіту й медичні послуги без візових вимог. У країні продовжують функціонувати центри допомоги українцям (КАСРУ), хоча їх кількість поступово скорочується.

В цілому, політика Чехії щодо українських біженців на сьогодні є комплексною, що поєднує підтримку, прийом, інтеграцію. Втім регулярно відбувався перегляд умов та впроваджувалися певні обмеження, з огляду на це можна простежити еволюцію до більш жорстких умов прийому і скорочення допомоги українським біженцям.

Поступове звуження допомоги спостерігається з 2023 р., коли ухвалені поправки до «Lex Ukraine» обмежили період безкоштовного житла до 150 днів, а згодом скоротили гуманітарні виплати. Міністерство праці та соціальних справ ЧР у 2023 р. також повідомляло про зменшення фінансування програм підтримки біженців (із 71 млн євро у червні до 46 млн у липні) [5]. У 2024–2025 рр. зберігалася тенденція звуження пільг: новоприбулим українцям безкоштовне житло надавалося вже на 90 днів; крім того, Чехія не надає ТЗ тим, хто вже мав захист в іншій країні ЄС.

На тлі економічних труднощів (інфляція, зростання цін, особливо у енергетичній сфері, проблеми на ринку праці) у ЧР зростає чутливість суспільства до міграційної тематики, що створює сприятливий ґрунт для поширення дезінформації та негативних наративів щодо українських біженців. Такі меседжі активно циркулюють у соцмережах, на проросійських сайтах (cz24.news, aeronet.news, novarepublika.cz, Protiproud.info) та пов'язаних із ними Telegram-каналах [2, с. 30-31]. Частина наративів демонструє зв'язок із російськими інформаційно-психологічними операціями, спрямованими на підірив підтримки України в ЄС; створення напруги всередині чеського суспільства та погіршення ставлення до українців. Популістські партії та рухи у ЧР використовують їх як інструмент критики уряду або зовнішньої політики [6].

Так, РФ використовує меседж, що «біженці принесуть хаос». Під час повеней у Чехії у 2024 р. у Facebook поширювали фейки, що українці нібито відмовилися допомагати постраждалим чехам. Серед основних меседжів й погіршення кримінальної ситуації у «країнах прийому», й про нахабні вимоги біженців, їх агресивність і жадібність. Масово розповсюджені наративи, що

українські біженці становлять загрозу для чеського суспільства: кримінальну, економічну, соціальну. Так, у економічній нестабільності, інфляції, підвищенні цін, дефіциті житла часто «винуватцями» є саме українські біженці [6]. Утім такі твердження є маніпулятивними: українці не є визначальним чинником економічних проблем країни.

Розповсюджуються наративи, що українці отримують значно більше соціальних пільг/дотацій, ніж самі чехи, тобто створюється образ українців, які «живуть за рахунок» чехів. Чеський уряд навіть почали називати «українським урядом», оскільки той нібито захищає лише інтереси Вашингтона, Брюсселя та Києва. Витрати на біженців дійсно є частиною бюджетних видатків, втім такі наративи маніпулюють цифрами [7]. Більш того, офіційні дані свідчать про зворотне. Так, за повідомленням Міністерства праці і соціальних справ ЧР, у першій половині 2025 р. податкові й соціальні внески від українських біженців перевищили витрати держави на їх підтримку: біженці сплатили податків та інших внесків на суму 15 млрд крон, тоді як витрати на них становили 7,6 млрд. [8]. Значна частина українців працевлаштовується невдовзі після прибуття, переважно на важкі фізичні роботи, які не приваблюють місцеве населення, тоді як потреба у робочій силі в Чехії залишається високою.

Водночас поширюються суперечливі наративи: українців одночасно звинувачують у небажанні працювати та у «відборі робочих місць у чехів». Ще один наративом є, що українці використали ситуацію, вибрали «легке життя», приїхали за грошовою допомогою, «оздоровчим та пільговим туризмом»; у медіапросторі перебільшують побутові конфлікти між українцями і чехами, прагнучі створити образ «невдячних».

Окремо формуються негативні наративи щодо українських жінок, які подаються як такі, що «живуть на соціальних виплатах», «руйнують чеські сім'ї, відбиваючи чоловіків» або причетні до незаконної діяльності. Це характерні приклади демонізації жінок-біженок, що повторюються у багатьох європейських країнах.

Отже, у Чеській Республіці поширення дезінформації щодо України залишається проблемою, яка формує громадське сприйняття і дискурс. Поширення дезінформаційних наративів про українських біженців становить загрозу суспільній стабільності та підриває довіру до політики підтримки України. Ці наративи поєднують локальні соціально-економічні проблеми з інструменталізацією міграційної тематики та активно підсилюються проросійськими медіа та популістськими політичними силами. Вони формують образ українців як соціального тягаря, економічної й культурної загрози та створюють передумови для зростання ксенофобії й політичної поляризації.

Фактичні дані спростовують ключові маніпуляції й демонструють реальний внесок українських біженців у чеську економіку. Проте раціональні аргументи поступаються місцем емоційним маніпуляціям, що швидко поширюються у медіапросторі. У таких умовах чеський уряд, громадські організації та медіа мають посилювати інформаційну стабільність суспільства за допомогою системного спростування фейків. Ефективна боротьба з дезінформацією є необхідною умовою збереження солідарності з Україною та гармонійного співіснування у чеському суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic. (2025, February 24). *Statement of Czech diplomacy on the third anniversary of the full-scale Russian invasion of Ukraine*. https://mzv.gov.cz/jnp/en/issues_and_press/press_releases/state_ment_of_czech_diplomacy_on_the.html
2. Solovian, V., & Odusanvo, V. (2025). *European integration of Ukraine and elections in EU countries: Information aspect*. Ukrainian Crisis Media Center. <https://uacrisis.org/wp-content/uploads/2025/04/Notes-2025-anglii-skoyu.pdf>
3. Eurostat. (2025, September 10). *4.34 million under temporary protection in July*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250910-1>
4. Parlament České republiky. (2022). *Zákon č. 65/2022 Sb., Zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace*. https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2022-07-01_Zakon-c-65-2022-Sb-Lex-Ukrajina.pdf

5. Zachová, A. (2023, August 22). *Czechia cuts benefits for Ukrainian refugees, saves money*. Euractiv. <https://www.euractiv.com/news/czechia-cuts-benefits-for-ukrainian-refugees-saves-money/>

6. Šefčíková, K. (2023). *Hostile narrative brief: War in Ukraine / A year of aggression: A case study of the Czech Republic*. Prague Security Studies Institute. https://www.pssi.cz/download/docs/10357_hostile-narrative-brief-a-case-study-of-the-czech-republic.pdf

7. iRozhlas. (2024, January 14). *OVĚŘOVNA: Dostávají Ukrajinci „de facto jednou tolik“ co Češi? Na sítích se šíří dezinformace o dávkách*. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/overovna-dostavaji-ukrajinci-defacto-jednou-tolik-co-cesi-na-sitich-se-siri_2401140500_job

8. CR: Ukrainian refugees contributed twice as much to the budget as they received from it. (2025, September 29). *ThePublic.info*. https://www.thepublic.info/en/news/ukrayinski_bizenci_vnesli_v_biudzet_udvici_bil_se_niz_otrimali_z_nyogo

Рихлік В.А.,

доцент кафедри політичних технологій,

кандидат політичних наук, доцент,

Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана

Чубур. Н.В.,

доцент кафедри політичних технологій,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА: СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ ТА ДОСВІД УКРАЇНИ

У сучасному світі інформація перетворилася на потужний інструмент впливу, що активно використовується у міждержавних та внутрішньополітичних конфліктах. Поряд із традиційними формами збройного протистояння дедалі більшого значення набувають інформаційні війни, які спрямовані на формування громадської думки, маніпулювання свідомістю та дестабілізацію суспільства. Особливо актуальною ця проблема є для України в умовах російської агресії.